

בית המשפט המחוזי בחיפה

12 מרץ 2020

ע"ו 19-12-65777 קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום נ' פלוני

לפני הרכב כבוד השופטים:
רון שפירא, נשיא [אב"ד]
בטינה טאובר
נאסר ג'השאן

המערער קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

נגד

המשיב פלוני
ע"י ב"כ עו"ד פסקל

הודעת ערעור מיום 26.12.19 על פסק דינה של ועדת ערעורים לפי חוק הנכים בחיפה, בראשות כב' השופטת כאמלה גידעון, מיום 5.11.19, בתיק ע"נ 53731-06-16

1

2

3

פסק דין

4

5

6 1. בפנינו ערעור על פסק דין ועדת הערעורים לפי חוק הנכים (תגמולים ושיקום), התשי"ד-1959
7 (להלן: "חוק הנכים"), בראשות כב' השופטת כאמלה גידעון (להלן: "הועדה") מיום
8 05/11/19, בתיק ע"נ 53731-06-16, אשר הוגש ע"י קצין התגמולים (להלן: "המערער"), לאחר
9 שהועדה קיבלה את ערעורו של המשיב וקבעה קיומו של קשר סיבתי בין מחלת הסוכרת מסוג
10 1 שבה חלה המשיב לבין שירותו הצבאי.

11

12

התשתית העובדתית הרלבנטית

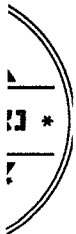
13

14 2. המשיב יליד [REDACTED] התגייס לשרות חובה ביום [REDACTED] עם פרופיל 97. לאחר סיום שרות
15 החובה בשנת 2011 המשיך המשיב לשרות קבע בחיל האוויר, כטכנאי מערכות מיכון
16 אוויריות במטוסי חיל האוויר.

17

18 3. במהלך מבצע צוק איתן שהחל ביום 08/07/14 והסתיים ביום 26/08/14, נדרש המשיב לעבודה
19 אינטנסיבית ומאומצת במסגרת תפקידו. כעבור מספר שבועות בסמוך לסיום הלחימה החל
20 המשיב לסבול מצימאון מרובה ושתייה מרובה ומבדיקות שעבר המשיב עלה, כי הוא סובל
21 ממחלת סוכרת מסוג 1 בגינה הוא נמצא במעקב רפואי עד היום.

22

בית המשפט המחוזי בחיפה

12 מרץ 2020

ע"ו 19-12-65777 קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום נ' פלוני

- 1 4. ביום 15/01/15 הגיש המשיב תביעה להכרת זכות נכה על-פי חוק הנכים בגין מחלתו, וביום
2 25/05/16 דחה המערער את תביעתו בנימוק כי לא הוכח קשר סיבתי בין המחלה לבין תנאי
3 שירותו הצבאי של המשיב.
4
- 5 5. המערער ביסס תביעתו על חוות דעת מיום 21/04/16 שנערכה על-ידי פרופ' מרדכי וייס,
6 מומחה למחלות פנימיות ואנדוקריניות, אשר קבע כי עומס העבודה בו היה נתון המשיב
7 במהלך מבצע צוק איתן, לא היווה דחק חריג ואין קשר סיבתי בין תנאי שירותו הצבאי של
8 המשיב לבין מחלת הסוכרת שבה חלה.
9
- 10 6. ערעורו של המשיב נתמך בחוות דעת רפואית מיום 02/02/17, שנערכה על-ידי פרופ' מיכה
11 רפפורט, מומחה לרפואה פנימית, בחוות דעתו כתב פרופ' רפפורט כדלקמן:
12
- 13 **"לאור נסיבות המקרה וסמיכות הזמנים בין אירועי הדחק והופעתה של**
14 **המחלה, סביר ביותר שהדחק הגופני והנפשי אותו חווה המערער באירועים**
15 **המתוארים לעיל, שימש כגורם הדחק וגרם להתפרצות מחלת הסוכרת אצלו".**
16
17
- 18 עוד ציין המומחה:
19
- 20 **"סביר ביותר שאילולא הדחק הגופני והנפשי שנגרם אצלו במהלך השירות**
21 **הצבאי, מחלת הסוכרת לא היתה פורצת אצלו במועד שפרצה או בכלל".**
22
- 23 7. במענה לחוות דעתו של פרופ' מיכה רפפורט הגיש המערער חוות דעת משלימה שנערכה על-
24 ידי פרופ' וייס, מיום 17/07/17, שבה חזר מומחה המערער וקבע כי אין קשר בין שירותו
25 הצבאי של המשיב לבין מחלת הסוכרת שאובחנה במהלך השירות. עוד ציין המומחה:
26
- 27 **"מכל מקום, מבחינה רפואית – רגולטורית, עוצמת הדחק, לכאורה נטען על-**
28 **ידי המערער אינו עובר את הסף שהוגדר על-ידי ועדת רז וועדת מאירוביץ,**
29 **גורם להתפרצות (=החמרה) סוכרת סוג 1".**
30
- 31 8. לנוכח המחלוקת הרפואית בין מומחי הצדדים, מינתה הוועדה את פרופ' אדי קרניאלי,
32 מומחה לרפואה פנימית, כמומחה רפואי מטעם הוועדה. בחוות הדעת שהגיש מומחה הוועדה,
33 קבע:
34
- 35 **"עד כה לא הוכח מנגנון מולקולרי פתופיזיולוגי שקושר בין דחק נפשי קשה**
36 **לסיכון מוגבר לחלות בסוכרת מסוג 1".**
37
38
39
40

בית המשפט המחוזי בחיפה

12 מרץ 2020

ע"ו 19-12-65777 קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום נ' פלוני

1

2 כן הוסיף מומחה הועדה כי תנאי העבודה בהם עבד המשיב במהלך המבצע, לא היוו גורם
3 דחק קשה מהסוג המוכר על-פי הספרות הרפואית המקובלת. בסיכום חוות דעתו קבע פרופ'
4 קרניאלי:

5

6 **"אין קשר בין הדחק הנפשי שאותו חווה המערער בעת השירות הצבאי במבצע**
7 **"צוק איתן", לבין הופעת הסוכרת מסוג 1 ממנה הוא סובל".**

8

9 המשיב זימן את פרופ' קרניאלי לחקירה לפני הועדה על חוות דעתו. לאחר שנחקר המומחה
10 הגישו הצדדים את סיכומיהם והועדה נתנה את פסק דינה.

11

12

13

פסק דינה של הועדה

14

15 .10 הועדה, לאחר שעיינה בחומר הראיות ושקלה את טיעוני הצדדים כפי שעלו בסיכומיהם,
16 החליטה לקבל את הערעור שהוגש על-ידי המשיב. במסגרת פסק הדין דנה הועדה בכללים
17 הנהוגים להוכחת קשר סיבתי בין פגימה נטענת לבין שירות צבאי, דהיינו הוכחה הקשר
18 הסיבתי העובדתי רפואי והקשר הסיבתי המשפטי, וזאת על-פי הפסיקה הנוהגת.

19

20 .11 הועדה ציינה כי עקב מחלוקת פוסקים ומחלוקות בין רופאים, הוקמו ועדות שונות בהן
21 השתתפו בכירי הרופאים בתחום מחלת הסוכרת, לצורך בחינת קיומו של קשר סיבתי בין
22 דחק נפשי לבין הופעת מחלת הסוכרת, ביניהן ועדת רוז, ועדת זוהר, ועדת מאירוביץ ועדת
23 רפפורט. הועדה ציינה כי עיון מדוקדק במסקנותיהן של ועדות אלה מוביל למסקנה בדבר אי
24 קיומה של אסכולה רפואית מבוססת מדעית, המאששת קיומו של קשר סיבתי בין דחק נפשי
25 לבין הופעת מחלת הסוכרת. יחד עם זאת נקבע, כי לדחק תרומה אפשרית להופעת המחלה
26 והאצת תהליך קיים, היינו הקדמת ביטוי קליני של המחלה. על כן יש לבחון כל מקרה לגופו
27 תוך לקיחה בחשבון של עוצמת הדחק וסמיכות הזמן בין החשיפה לדחק לבין הופעת המחלה,
28 קיומו של קשר סיבתי.

29

30 .12 הועדה הוסיפה וציינה כי ועדות הערר השונות הכירו כעניין של מדיניות שיפוטית ומתוך
31 מגמה להגשים את מדיניות החוק וקיומו של קשר סיבתי, בהתקיים מצב דחק חריג וסמיכות
32 זמנים בין אירוע הדחק לבין הופעת המחלה, ואף הפנתה לפסיקה מתאימה.

33

34

35

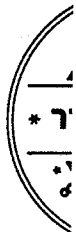

בית המשפט המחוזי בחיפה

12 מרץ 2020

ע"ו 65777-12-19 קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום נ' פלוני

- 1 לעניין עוצמת הדחק ציינה הועדה כי היא מקבלת את טענת המשיב בדבר היחשפותו למצב
2 דחק חריג, במסגרת תפקידו במבצע "צוק איתן". בהקשר זה פירטה הועדה את תיאור
3 תפקידו של המשיב במהלך המבצע הצבאי, דרישת התפקיד, קצב העבודה, שעות העבודה
4 במהלך המשמרת, האחריות שהייתה מוטלת על המשיב והלחץ בו היה נתון. הועדה הדגישה
5 כי דברי המשיב לא הופרכו, יתר על כן נתמכו בתצהירו של אדם נוסף אשר שירת עמו בבסיס,
6 ועל רקע כל האמור קבעה הועדה שנסיבות השירות הנ"ל היוו מצב דחק חריג עבור המשיב.
7
- 8 בכל הנוגע לסמיכות הזמנים ציינה הועדה, כי המחלה התגלתה אצל המשיב בסמוך לאחר
9 סיום מבצע "צוק איתן", בהיותו בן 26 שנים. הועדה הייתה ערה לקביעתו של פרופ' קרניאלי
10 לפיה אין זה סביר שהדחק הנפשי יגרום תוך 4 עד 6 שבועות למעבר מהיר מהשלב הראשון
11 לשלב השלישי שהתאפיין בסוכרת גלויה כבר בחודש אוגוסט 2014. עם זאת, ציינה הועדה
12 שמדובר אמנם בקביעה רפואית, ואולם, הן הועדות השונות שדנו בעניין והן המקרים שדנו
13 בפסיקה, הכירו בקיומו של קשר סיבתי בין מצב הדחק לבין מחלת הסוכרת, במקרים שבהם
14 פרצה המחלה בסמיכות זמנים קרובה לאירוע הדחק – עד שלושה חודשים על-פי מסקנות
15 ועדת רוז, ומשכך אין בדברי פרופ' קרניאלי להביא לשלילת הקשר הסיבתי. עוד ובנוסף
16 הדגישה הועדה כי המשיב שירת באותו בסיס ובאותו תפקיד משנת 2011 ובמהלך התקופה
17 ועד לאחר מבצע "צוק איתן" בשנת 2014, לא התגלו אצל המשיב תסמינים למחלה.
18 התסמינים הופיעו בסמוך מאוד לאחר אירוע הדחק שאותו קבע המשיב במהלך המבצע, דבר
19 המחזק את האפשרות שאירוע הדחק האיץ את תופעת המחלה אצל המשיב, הגם שלא הוכחו
20 גורמי סיכון פוטנציאליים אחרים שגרמו להתפרצות המחלה.
21
- 22 הועדה הדגישה כי על-פי חוק הנכים אין מחמירים עם תובע ביחס לדרגה שעליו לבסס את
23 טענותיו, לרבות בכל הנוגע לסוגיית הקשר הסיבתי, ואין התובע חייב לבסס טענותיו עד
24 לדרגת שכנוע של קרוב לוודאי, ולפיכך ומששוכנעה הועדה ברמה של מתקבל מאוד על הדעת
25 בקיומו של קשר סיבתי עובדתי רפואי בין אירוע הדחק שאליו נחשף המשיב במהלך מבצע
26 "צוק איתן" לבין התפרצות המחלה בסמוך לאחר סיום המבצע, מתגבש הקשר הסיבתי
27 הדרוש לצורך הכרה בתביעתו.
28
- 29 לבסוף ובכל הנוגע לסוגיית הקשר הסיבתי המשפטי, ציינה הועדה כי הצבא מקבל את חייליו
30 כפי שהם, על מעלותיהם וחסרונותיהם, וכי בנסיבות המקרה דנא המחלה פרצה אצל המשיב
31 במהלך השרות ועקב אירועים הקשורים לייחודיות והמיוחדות של השרות הצבאי.
32
- 33 לפיכך, ולאור האמור לעיל, קיבלה הועדה את המסקנה שהמשיב הוכיח קיומו של הקשר
34 הסיבתי הדרוש בין מחלת הסוכרת מסוג 1 לבין תנאי שירותו הצבאי.
35
36

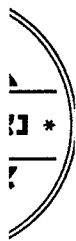

בית המשפט המחוזי בחיפה

12 מרץ 2020

ע"ו 19-12-65777 קצין התגמולים- משרד הבטחון-אגף השיקום נ' פלוני

- 1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
- תמצית טענות הצדדים**
18. המערער מיאן להשלים עם פסק דינה של הועדה והגיש ערעור על קביעתה. לטעמו, סתתה הועדה באופן קיצוני מחוות דעת מפורטת ומנומקת של מומחה שמונה מטעמה ובכך שגתה הועדה. לטענת המשיב, כאשר ממנה בית משפט מומחה מטעמו, ממצאיו יאומצו על-ידי בית המשפט, אלא אם נראית סיבה בולטת לעין לא לעשות כן ובמקרה זה, לא נימקה הועדה את פשר סטייתה מחוות דעתו של המומחה בסוגיית הקשר הסיבתי.
19. במסגרת הערעור פירט המערער בהרחבה את קביעותיו ומסקנות מומחה הועדה פרופ' קרניאלי, כאשר לעמדת המשיב שגתה הועדה גם ביישום הוראות הועדות השונות שדנו בנושא הסוכרת ובפרט שעה שמומחה הועדה פרופ' קרניאלי הסתייג מקביעות ועדות אלה.
20. עוד ובנוסף נטען כי הועדה שגתה עת לא נתנה דעתה לכך שמדובר בשרות ארוך ללא כל אירועים חריגים במהלכו וכאשר לא אימצה את קביעות המומחה לפיהן המשיב לא הוכיח תנאי דחק המבססים קשר סיבתי, ולגבי סמיכות הזמנים לפרוץ המחלה.
21. המשיב טען מנגד כי אין מקום להתערב בפסק דינה של הועדה. לטעמו לא נפלה כל שגגה בפסק דינה של הועדה. ערעור המערער בפרט לגבי תנאי השירות מהווה ערעור על ממצאים עובדתיים שאין דרכו של בית המשפט להתערב בהם, וצדקה הועדה עת שהעדיפה את קביעות הועדות הרפואיות אשר הוקמו במהלך השנים: ועדת מאירוביץ וועדת רפפורט על פני דעתו של מומחה הועדה, אשר אינה משקפת את העמדה העקרונית הכללית ומוגדת לספרות הרפואית ולהלכות שניתנו בפסקי הדין השונים.
22. לאחר שהצדדים הגישו עיקרי טיעון ותיקי מוצגים מטעמם, חזרו באי כוחם של הצדדים על טיעוניהם שבכתב בדיון שהתקיים בפנינו ביום 27/02/20.
- דיון**
23. לאחר שנתנו דעתנו לפסק דינה של הועדה, לחוות הדעת הרפואיות מטעם שני הצדדים, לחוות דעתו הרפואית של המומחה הרפואי מטעם הועדה, וכן לכל שאר המסמכים הרלבנטיים, ולרבות התצהירים שהוגשו לוועדה מטעם המערער, לפרוטוקולי הדיונים שהתקיימו בפני הועדה, הודעת הערעור על נימוקיה, עיקרי הטיעון המנומקים של שני הצדדים, תיקי המוצגים ופרוטוקול הדיון שהתקיים בפנינו ביום 27/02/20, מסקנתנו היא שדין הערעור להידחות.

בית המשפט המחוזי בחיפה

12 מרץ 2020

ע"ו 19-12-65777 קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום נ' פלוני

24. המערער שם את עיקר יתרו בטרענה כי שגתה הועדה עת לא אימצה את קביעותיו ומסקנותיו של מומחה הועדה, אשר מונה כמומחה אובייקטיבי של הועדה. אכן לעיתים קרובות קיימת חשיבות למינוי מומחה בסוגיות הנוגעות במומחיות. עם זאת, הלכה ידועה היא כי בית המשפט הינו הפוסק האחרון והוא אינו כבול בכל מקרה ומקרה בממצאיו ומסקנותיו של מומחה שמונה על ידו, ושמורה בידי בית המשפט הזכות שלא לאמץ את קביעותיו ומסקנותיו של המומחה, מקום שמונחת בפניו קביעה או מסקנה שגויה והוא רשאי לסטות מחוות דעתו של המומחה כולה או חלקה בנסיבות המתאימות. ובלשונו של בית המשפט העליון בע"א 3056/99 שטרן נ המרכז הרפואי על שם חיים שיבא, פ"ד נו(2) 936 (2002):

10 "אין ממש אף בטענה כאילו בהחלטה לסמוך את ידיו על חוות-דעתו של פרופ'
 11 פיזר אצל בית-המשפט את סמכות ההכרעה בתביעה למומחה מטעמו. זה
 12 האחרון אמור להעמיד לרשות בית-המשפט את הידע, הנתונים והעובדות
 13 בתחום שבו נדרשת מומחיות על-מנת לסייע לבית-המשפט בגיבושה של
 14 המסקנה המשפטית הנכונה. המומחים כולם, אלה מטעמים של בעלי-הדין
 15 וזה מטעם בית-המשפט, לא התיימרו להציע מסקנות משפטיות, אלא עובדות
 16 והערכות, כל אחד מנקודת מבטו, כאשר לבית-המשפט נותרה שמורה
 17 הסמכות להחליט את מי מבין חוות-הדעת להעדיף, אם בכלל. כך או כך,
 18 למתדיינים שמורה הזכות לנסות לקעקע את אמינותו של המומחה מטעם
 19 בית-המשפט, אולם משלא השכילו לעשות זאת בערכאה הראשונה, תקשה
 20 מלאכתם שבעתיים בערכאת הערעור (ע"א 558/96 חברת שיקון עובדים בע"מ
 21 נ' רוזנטל [1], בעמ' 571; ע"א 167/59 שמעון רוחוביץ, "אגד" (א.ש.ד.). אגודה
 22 שיתופית לתחבורה בע"מ נ' שורץ [2], בעמ' 1234). ובאשר לענייננו, במצב זה
 23 שבו לא נתעררה חוות-דעתו של המומחה מטעם בית-המשפט, אין פסול
 24 בכך שבית-המשפט יהא נוטה לאמצה, אדרבה:
 25 'משממנה בית המשפט מומחה על מנת שחוות דעתו תספק לבית המשפט
 26 נתונים מקצועיים לצורך הכרעה בדיון, סביר להניח שבית המשפט יאמץ
 27 ממצאיו של המומחה אלא אם כן נראית סיבה בולטת לעין שלא לעשות זאת.
 28 אכן עד מומחה כמוהו ככל עד – שקילת אמינותו מסורה לבית המשפט ואין
 29 בעובדת היותו מומחה כדי להגביל שקול דעתו של בית המשפט. אך כאמור לא
 30 ייטה בית המשפט לסטות מחוות דעתו של המומחה בהעדר נימוקים כבדי
 31 משקל שיניעוהו לעשות כן" (ע"א 293/88 חברת יצחק ניימן להשכרה בע"מ
 32 נ' רבי [3], פסקה 4 של פסק-הדין)."

25. סבורים אנו כי הועדה הצביעה בפסק דינה על נימוקים כבדי משקל המצדיקים סטייה מחוות דעתו של מומחה הועדה פרופ' קרניאלי הן בכל הנוגע למסקנותיו בדבר תנאי השירות של המשיב והיווצרותו של גורם דחק והן בכל הנוגע לסוגיית הקשר הסיבתי, כפי שנפרט בהמשך פסק דיננו, ולא נפלה כל שגגה לא כל שכן שגגה משפטית בהחלטת הועדה לסטות ממסקנותיו וקביעותיו של מומחה הועדה.

26. ראשית נציין בכל הנוגע לנסיבות שירותו של המשיב כי המשיב הגיש תצהיר מטעמו ומטעם עד נוסף, כאשר השניים הצהירו כי במסגרת תנאי השירות בבסיס בו שרתו עם פרוץ מבצע "צוק איתן" השתנו תנאי עבודתו של המשיב באופן קיצוני. בתמצית נאמר כי מן התצהירים עלה כי המשיב נדרש לעבודה לחוצה סביב השעון. עבודת משמרות שהגיעה בתקופת רלחימה

בית המשפט המחוזי בחיפה

12 מרץ 2020

ע"ו 19-12-65777 קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום נ' פלוני

- 1 לכדי 18 שעות ביממה, כאשר המשיב נדרש לעבודה חשובה הנוגעת להשמשת מערכות תקיפה
2 במטוסים בו זמנית, אשר הצריכה עמידה ביעדים, אינטנסיביות ומהירות בלא פגיעה
3 במקצועיות העבודה, מחשש שתקלה ולו אחת עלולה להיות הרת אסון. המשיב ציין בתצהירו
4 כי כל תקופת מבצע "צוק איתן" היה נתון בשל תנאי שירותו אלה ללחץ רב, דבר שהדיר שינה
5 מעיניו, כאשר מספר שבועות מעת סיום הלחימה חש לראשונה בחייו הרגשת צימאון מרובה
6 והשתנה מרובה.
7
- 8 המערער בחר שלא לחקור את העדים על תצהיריהם ואף בחר שלא להביא עדים מטעמו. 27
9 משכך, יש לקבל את העובדות העולות מתצהיר המשיב והעד הנוסף, כפי שציינה הועדה, ואכן
10 מקובלת עלינו קביעתה של הועדה כי המדובר בתנאי שירות לחוצים, בתקופת לחימה העולים
11 כדי תנאי דחק.
12
- 13 מעיון בחוות דעתו של פרופ' קרניאלי וכן מעיון בפרוטוקול עדותו עולה כי המומחה שלל קשר 28
14 סיבתי בין גורמי דחק למחלת סכרת מסוג 1 מתוך גישה עקרונית. בהתייחס למאמרים עליהם
15 הצביע המשיב המבססים את הקשר הסיבתי בין תנאי דחק וסכרת מסוג 1 שלל המומחה את
16 תוקפם המדעי, משום שאלה נערכו על סמך בדיקות רטרוספקטיביות. כך גם ביחס לאמור
17 בספרו של HOLT, ספר מוביל ברפואה הפנימית וביחס למחלת סכרת, שוב מן הטעם כי
18 האמור שם מבוסס אף הוא על מאמרים רטרוספקטיביים. זאת ועוד, במסגרת עמדתו
19 העקרונית שלל המומחה מכל וכל את מסקנות דוחות הועדות המקצועיות: ועדת רו, ועדת
20 מאירוביץ' וועדת רפפורט, אשר הכירו בנסיבות מסוימות בקשר הסיבתי.
21
- 22 מעיון בדוחות הועדות המקצועיות כמו גם בשורה של פסקי דין שנתנו עולה כי אין מחלוקת 29
23 בדבר היעדר אסכולה רפואית בין מחלת סכרת מסוג 1 ותנאי דחק. ועדת רו עמדה על כך
24 בציינה כי אין הוכחה חד משמעית לכך שמצבי לחץ נפשי גורמים להתפתחות סכרת מסוג 1,
25 בין אם מחמת העובדה שקשר כזה לא קיים, ובין אם בשל הקושי המתודולוגי להוכחת קשר
26 כזה בבני אדם.
27
- 28 יחד עם זאת, ועדת רו אשר ממצאיה פורסמו בחודש יולי 1996 המליצה להכיר בקשר סיבתי 30
29 בשני תרחישים: האחד, כאשר אצל החייל המשרת בצבא התגלתה סכרת לאחר שלוש שנים
30 מתחילת שירותו, שאז לעמדת הועדה לא ניתן לשלול שהגורם להתפתחותה נובע מאירוע
31 שהתרחש במהלך השירות. השני, כאשר החייל עבר אירוע רפואי או נפשי קשר בסמוך מאוד
32 להתגלות מחלת הסכרת, שאז ניתן לייחס לאירוע תפקיד של גורם לחשיפת הסכרת וגורם
33 להאצת תהליך הרס הלב. צוין בדוח הוועדה כי "מבלי לפגוע בכלליות האמור לעיל, במידה
34 והסוכרת תתגלה תוך 3 חודשים מהאירוע, יש לקבוע כי יש לקשר בין שני האירועים".
35

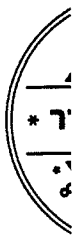

בית המשפט המחוזי בחיפה

12 מרץ 2020

ע"ו 19-12-65777 קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום נ' פלוני

- 1 לאור הכרעות סותרות של ועדות רפואיות ושל ועדות ערעור עליונות בשאלה האם אירוע דחק
2 מהווה גורם להופעת סכרת, הורה בית המשפט העליון ברע"א 471/06 ר.פ. נ' **משרד הביטחון**
3 (13/09/96) וברע"א 7271/10 **אדרי נ' קצין התגמולים** (02/01/11) לקצין התגמולים להקים
4 ועדה רפואית שתכלול מומחים בלתי תלויים על מנת שיחוו דעתם העדכנית בסוגיה רפואית
5 זו.
6
7 כב' השופט דנציגר ברע"א 1696/11 **מלישב נ' קצין התגמולים - משרד הביטחון** (24/03/11)
8 (להלן: "**פרשת מלישב**"), בו נדון ערעורו של חייל שאובחנה אצלו סכרת לאחר ארבע שנות
9 שרות, ואשר טען כי היא נגרמה מהדחק הנפשי אליו נחשף, כתב ביחס למסקנותיה של וועדת
10 מאירוביץ, כדלקמן:
11
12 **"ביום 5.1.2011 הוגשה הודעת העדכון מטעם קצין התגמולים. מההודעה**
13 **עולה כי ביום 24.8.2008 הוקם פאנל מומחים במינוי מנכ"ל משרד הבריאות.**
14 **מסקנותיו של הפאנל המקצועי היו כי אין אסכולה רפואית מוכחת המכירה**
15 **בקשר סיבתי בין דחק נפשי לבין התפרצות סכרת נעורים, אולם קשר סיבתי**
16 **כאמור עשוי להתקיים במקרים פרטניים ומשכך יש לבחון כל מקרה לגופו.**
17 **מסקנותיו של פאנל מקצועי זה מתיישבות עם מגמת הפסיקה כאמור לפיה**
18 **אין בהיעדר אסכולה רפואית מוכחת כדי לחסום את דרכו של תובע קונקרטי**
19 **מלהוכיח קיומו של קשר סיבתי בנסיבותיו הפרטניות".**
20
21 ועדה מקצועית נוספת בראשותו של פרופ' מיכה רפפורט מונתה בשנת 2016 על-ידי המועצה
22 הלאומית לסכרת. בדו"ח ועדת רפפורט מיום 07/06/16 נכתב כי דחק נפשי אינו מהווה את
23 המחולל הראשוני למחלת הסכרת, וכי הועדה עסקה בתפקידו של דחק נפשי מקדים כגורם
24 הדקי' לפריצת סכרת. בפרק הסיכום ציינה הועדה כי בנסיבות מסוימות יכול דחק נפשי
25 מקדים לשמש כגורם 'הדקי' (להבדיל מגורם מחולל ראשוני) לפריצה של סוכרת או להחמרתה.
26 עוד נכתב כי ספרות רפואית איכותית ועדכנית מצביעה בבירור על קשר חזק מדרגה A (קשר
27 לשיבוש רמות סוכר) או B (קשר להתפרצות סכרת) בין דחק נפשי מקדים ופריצת סכרת מסוג
28 1. עם זאת, הועדה הדגישה כי קשר אסוציאטיבי אינו מהווה בהכרח קשר סיבתי, ועל כן כדי
29 להעריך נכונה את תפקידו היחסי של דחק נפשי מקדים כגורם הדקי' בפריצת סוכרת יש
30 להעריך בזהירות רבה ביותר כל מקרה לגופו, תוך שקילת מכלול הגורמים המעורבים. הוועדה
31 קבעה שמידת הקשר בין דחק נפשי מקדים ופריצת מחלת הסוכרת קשורה למאפיינים
32 אישיים ונסיבות האירועים של כל חולה וחולה. קביעה פרטנית מבוססת של קשר זה כיבוססת
33 על בירור הנסיבות, שחייב לכלול: (א) שלילת נוכחות סוכרת קודמת; (ב) שלילת גורמי הדק
34 אחרים לפריצת המחלה; (ג) נוכחות או היעדר גורמי סיכון נוספים לפריצת סוכרת; (ד)
35 הערכה של עוצמת הדחק האובייקטיבית והסובייקטיבית; (ה) סמיכות בזמן בין תקופת
36 הדחק לפרוץ המחלה.
37
38 בעניינו בחרה הועדה לסטות ממסקנתו העקרונית של מומחה הועדה פרופ' קרניאלי והעדיפה
39 ללכת במתווה שנקבע על ידי הועדות הרפואיות הבלתי תלויות: ועדת רז, ועדת מאירוביץ
40 וועדת רפפורט. סבורים אנו כי צדקה הועדה בדרך הילוכה, וזאת משורה של נימוקים.
41

בית המשפט המחוזי בחיפה

12 מרץ 2020

ע"ו 19-12-65777 קצין התגמולים- משרד הבטחון- אגף השיקום נ' פלוני

35. קביעה בדבר היעדרה של אסכולה רפואית המכירה בקשר סיבתי אינה סותמת את הגולל על יכולתו של חייל להוכיח את הקשר הסיבתי. ההלכה לפיה יכול חייל להוכיח את הקשר הסיבתי שלא באמצעות אסכולה רפואית הודגשה לאורך השנים בפסיקת בתי המשפט. ראה: רע"א 2027/94 קליג' נ' קצין התגמולים, פ"ד (נ1) 529 (1995); רע"א 8373/96 מאיר נ' קצין התגמולים, פ"ד (נ1) 931 (2003); ע"א (מחוזי ת"א) 2303/03 אורן נ' קצין התגמולים (01/02/06); ע"א (מחוזי ת"א) 1247/07 דרורי נ' קצין תגמולים (21/11/07); רע"א 2071/11 קופרמן נ' קצין תגמולים (03/09/13); פרשת מלישב; ע"א (מחוזי ת"א) 7386-09-13 עמי מיטרני בע"מ נ' משולם (25/06/15).
36. לנוכח האמור, היה על המשיב לחצות שתי משוכות להוכחת הקשר הסיבתי: האחת - שסבל מדחק נפשי בעוצמה חריגה, והשנייה - קיומו של קשר סיבתי בין דחק נפשי למחלת הסכרת. נקדים ונציין כי סבורים אנו כי צדקה הועדה עת קבעה כי המשיב עמד במשוכות אלה.
37. בכל הנוגע להוכחת הדחק הנפשי החריג אליו נחשף המשיב בימי מבצע "צוק איתן", נקובלת עלינו עמדתה של הועדה כי המשיב נחשף לתנאי שירות תובעניים במיוחד, רווי מתח כתוצאה מעומס העבודה והאתריות הכבדה שהוטלה עליו בתקופת הלחימה, ומשכך נפגע מדחק נפשי בדרגה תמורה.
38. ערים אנו לעובדה כי פרופ' קרניאלי שלל קיומם של תנאי דחק חריגים וכך אף מומחה המערער פרופ' וייס וזאת בניגוד לדעתו של פרופ' רפפורט מומחה המשיב. מבלי שאנו מבטלים את חשיבות עמדתם של המומחים, נציין כי מומחיותם של המומחים הינה בתחום הרפואה הפנימית והסכרת, ולא בתחום רפואת הנפש. זאת ועוד, סבורים אנו כי לא ניתן בהקשר זה להתעלם מן הנסיבות בהן הוכרו בפסיקה עקבית של הערכאות השונות מצבי דחק קיצוניים, אשר לעמדתנו נופלים מן הדחק שהיה מנת חלקו של המשיב בתקופת הלחימה במבצע "צוק איתן" על רקע תפקידו וכובד המעמסה האחראית שהוטלה עליו. די בהקשר זה אם נפנה לע"נ (שלום חיפה) 403/02 קרסנו נ' משרד הביטחון (10/11/14); ע"נ (שלום חיפה) 63/03 נווה נ' קצין התגמולים (27/10/05); רע"א 471/06 ר. פ. נ' משרד הביטחון - אגף השיקום (קצין התגמולים) (13/09/06); ע"ו (מחוזי ת"א) 8884-12-15 רז נ' קצין התגמולים (05/12/16).
39. משהוכיח המשיב כי חווה דחק נפשי חריג בעוצמה חריגה, ועלה בידו להניח את העובדה כי התפרצות המחלה ארעה תוך 4-6 שבועות מחשיפתו של המשיב לתנאים אלה ובטרם חלפו שלושה חודשים, ולא צוינו גורמי סיכון וגורמי הדק אחרים מלבד הדחק הנפשי לפריצת המחלה, צדקה הועדה משסתתה ממסקנתו של מומחה הועדה פרופ' קרניאלי וקבעה קיומו של הקשר הסיבתי העובדתי הדרוש בין תנאי שירותו של המשיב לפריצת מחלת הסכרת.
40. נוסף ונציין כי לנוכח הלכת בית המשפט העליון בע"א 472/89 קצין התגמולים נ' ר. ט, פ"ד מה(5) 203 (1991), דנ"א 5343/00 קצין התגמולים נ' אורית אביאן, פ"ד (נ5) 732 (2002) (להלן: "פסק דין אביאן"), ולנוכח נסיבות תנאי שירותו של המשיב צדקה הועדה עת החילה

בית המשפט המחוזי בחיפה

12 מרץ 2020

ע"ו 19-12-65777 קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום נ' פלוני

- 1 את חזקת הגרימה על המשיב, חרף העובדה כי מחלת הסכרת הינה מחלה קונסיטוציונלית.
 2 וראה גם רע"א 1483/12 ה. מץ נ' קצין התגמולים (28/03/12); רע"א 4984/11 סטניסלב נ'
 3 קצין התגמולים (27/01/11).
 4
 5 41. לנוכח כל האמור סבורים אנו כי לא נפלה כל שגגה בפסק דינה של הועדה וכי דין ערעורו של
 6 המערער להידחות.
 7
 8 42. בנסיבות העניין ולפני סיום, לא נוכל להימנע מלהזכיר את דברי בית המשפט העליון בדבר
 9 ייעודו של חוק הנכים והנטייה לפרש את התנאי של "עקב השירות" ברוחב לב, ובלשונו של
 10 בית המשפט העליון בפסק דין אביאן:

11 "אשר לחוקי הנכים – ובהם חוק התגמולים – גישת בית-המשפט היא, מאז-
 12 ומקדם, כי יש לפרשם ברוחב-לב ולא ביד קמוצה, מתוך רצון להיטיב עם
 13 הנכה ושלא להקפיד עמו. חוקים אלה ייעודם הוא להיטיב עם הנכה –
 14 בענייננו: עם נכי צה"ל – להיטיב ולגמול טוב למי ששירתו את המדינה ונפגעו
 15 בעת שירותם ובקשר עם שירותם, ועל דרך זה יפורשו ויחלפו".
 16
 17
 18

סוף דבר

- 19
 20
 21 43. לאור כל האמור דין הערעור להידחות.
 22
 23 44. אנו מחייבים את המערער לשלם למשיב הוצאות משפט בסכום כולל של 15,000 ₪.
 24
 25 45. המערער יפנה לקבלת התיקים הרפואיים של המשיב מלשכת הנשיא תוך 7 ימים מהיום.
 26
 27 46. המזכירות תמציא העתק פסק הדין לצדדים. פסק הדין מותר בפרסום בהשמטת פרטים
 28 מזהים של המשיב.

ניתן היום, ט"ז אדר תש"פ, 12 מרץ 2020, בהעדר הצדדים.

נאסר ג'השאן, שופט

בטינה טאובר, שופטת

רון שפירא, נשיא
[אב"ד]

32

